

Projectplan PRJ 83

Fase 2: Opstellen van de Handreiking

“Hoe stel ik eisen aan archeologisch onderzoek en toets ik onderzoeksrapporten”

Versie 0.3 26 februari 2007

1 Toelichting

Het beoogde eindresultaat van project 83 bestaat uit een handreiking voor de bevoegde overheid en opdrachtgevers van archeologisch onderzoek. De handreiking helpt de bevoegde overheid resp. opdrachtgever bij het formuleren van eisen aan archeologisch onderzoek en het toetsen van de eindresultaten, zoals onderzoeksrapporten.

Fase 1 is uitgevoerd in 2006 en bestond uit een definitiestudie met als titel “Uitwerken en toetsen van eisen aan archeologisch onderzoek”. Uit de studie van fase 1 moest beargumenteerd worden op welk onderwerp de meeste nadruk zou moeten komen te liggen, of er vraag is naar een dergelijk instrument en zo ja, waar dan het meeste behoefte aan is.

Het beoogde eindresultaat van fase 2 is de praktische en inhoudelijke uitwerking van de definitiestudie in de vorm van een handreiking voor het formuleren van eisen aan uit te voeren onderzoek en met een toetsingskader en checklists voor het toetsen van resultaten.

2 Conclusie en aanbevelingen fase 1

Fase 1 van PRJ 83 is eind januari 2007 definitief afgerond met het gereedkomen van het rapport *“Stellen van eisen aan archeologisch onderzoek en toetsen onderzoeksrapporten”* opgesteld door RAAP in samenwerking met CSO. Na bespreking van het rapport in het CCvD op 11 december 2006 kan een vervolg worden gegeven aan het project. Na enkele aanbevelingen vanuit het CCvD luidt de conclusie uit het rapport in hoofdlijnen als volgt:

- *De archeologische monumentenzorg is bij de gemeentes op zeer uiteenlopende wijze georganiseerd. Tussen de geraadpleegde gemeentes onderling bestaan grote verschillen in de aanleiding van het onderzoek, de wijze waarop de archeologische monumentenzorg is ingebed in de gemeentelijke organisatie, en de mate waarin het archeologiebeleid reeds gestalte heeft gekregen.*
- *Het is raadzaam een instrument, dat als doel heeft gemeentes te ondersteunen in het stellen van eisen aan onderzoek en het toetsen van rapporten, aan te laten sluiten bij de documenten die het resultaat zijn van de hoofdonderdelen van het archeologisch proces. Het betreft de volgende documenten: PvE, standaardrapport Bureauonderzoek en standaardrapporten IVO-overig en IVO-proefsleuven. Instrumenten als leidraden (vooraf) en checklists (achteraf) en een eenvoudige beslisboom behoren tot de mogelijkheden.*
- *Gelet op de brede doelgroep die voor de checklists in het verschiet ligt, is het raadzaam het accent niet te leggen bij “wat de archeoloog wil weten” maar wat gemeente en private opdrachtgever in het kader van het project “nodig hebben”. Voor de gemeente zal dit in hoge mate neerkomen op de vraag: “is er voldoende informatie aanwezig voor een goede besluitvorming” en voor de*

private opdrachtgever: "voldoe ik hiermee aan de eisen van de overheid teneinde mijn bouw-sloop- of aanlegvergunning verleend te krijgen".

- *De grootste behoefte aan objectiveren van de eisen ligt bij de vraagstelling voor het IVO en bij de strategie en methoden en technieken voor IVO-proefsleuven.*

3 Uitgangspunten voor het vervolg

Het beoogde eindresultaat van fase 2 is de praktische en inhoudelijke uitwerking van de definitiestudie in de vorm van een handreiking voor het formuleren van eisen aan uit te voeren onderzoek en met een toetsingskader en checklists voor het toetsen van resultaten.

De bestaand begeleidingcommissie (zie bijlage) treedt op als klankbord en voorziet ontwerptekst van commentaar.

Voor het vervolg, het opstellen van de handreiking, gelden een aantal belangrijke uitgangspunten:

1. De nadruk van de handreiking ligt op archeologisch onderzoek binnen het voortraject, in de KNA beschreven in de protocollen IVO-Overig en IVO-Proefsleuven. Hierin is afdoende beschrijven 'hoe' het onderzoek wordt uitgevoerd, maar niet welk type onderzoek, de onderzoeksmethode en welke onderzoeksvragen beantwoord moeten worden (de 'wat' vraag). Deze laatste zijn het domein van het Programma van Eisen en juist hier zou de Handreiking in een lacune moeten voorzien. Waar mogelijk wordt in de handreiking een toetsingkader en/of checklist opgesteld die hierin voorziet. Hierbij wordt een duidelijk scheiding aangebracht tussen inhoud (beleid) en methode (technisch).
2. De doelgroep van de Handreiking zijn gemeenten die optreden als bevoegde overheid (bv in het kader van een ruimtelijk plan) en opdrachtgevers (zowel overheid als privaat). In essentie gaat het om die partijen die eisen mogen stellen aan onderzoek, maar ook een opdrachtgever (kan ook overheid zijn) die wil kunnen toetsen of ook in voldoende mate aan de gestelde eisen voldaan is. In de Handreiking dienen als uitgangspunt dan ook vooral de volgende 'vragen' :
  - voor de gemeente: "*hoe stel ik de juiste eisen, of toets ik deze, alvorens ik tot vergunningverlening kan overgaan?*" (is er voldoende informatie aanwezig voor een goede besluitvorming)
  - voor de opdrachtgever: "*voldoe ik hiermee aan de eisen van de bevoegde overheid teneinde mijn bouw-sloop- of aanlegvergunning verleend te krijgen*".
3. Checklists vormen een belangrijk onderdeel van de handreiking, deze dienen waar mogelijk en waar relevant aan te sluiten op processtap-niveau van de KNA (versie 3.1). Alvorens de checklists gemaakt worden, wordt eerst een (beperkte) inventarisatie uitgevoerd naar bestaande toetsingkaders en lijsten bij gemeente, provincie en Rijksoverheid. Waar mogelijk en relevant wordt daarop aangesloten.
4. De VNG werkt momenteel aan instrumenten om gemeentes op weg te helpen bij het implementeren van de nieuwe Monumentenwet met het Verdrag van Malta als uitgangspunt. Een van die instrumenten is de

Handreiking Valletta. Deze handreiking geeft informatie over het wettelijk kader en het 'Malta'-proof maken van vergunningen. Het bevat geen aanwijzingen voor inhoudelijke of methodologische toetsing van onderzoek of PvE. Desondanks is het van belang de handreiking Valletta van de VNG te kennen, er waar relevant op aan te sluiten.

Tijdens en voorafgaand aan het opstellen van de SIKB handreiking zal er contact onderhouden worden met de VNG. De VNG is vertegenwoordigd in de begeleidingscommissie.

Om het aansluiten bij de doelgroep beter te borgen wordt – aanvullend op de interviews van fase 1- tenminste nog een interview met een deskundige opdrachtgever gehouden.

Het resultaat zal worden uitgegeven door de SIKB. De vormgeving is in handen van Made of Man.

4 Planning

Voor het opstellen van de tekst tot het eindproduct, de handreiking wordt de volgende planning aangehouden.

- Opstellen projectplan vervolg: medio februari 2007
- Offertevraag en gunnen offerte vervolg: eind februari 2007
- Uitvoeren project: week 10 - 16
- Voorleggen concept aan begeleidingscommissie week 16
- Aanpassen tekst en schema's week 17 - 18
- Versturen tekst aan het CCvD week 19
- Definitief maken tekst week 21 - 22
- Opmaak en drukken tekst week 23 - 24
- Verspreiden handreiking week 27

5 Samenstelling begeleidingscommissie PRJ 83 Fase 2:

- Marjolein Sanderman
Beleidsmedewerker cultuurhistorie, gemeente Rheden

- Marino Kúper
Jurist, gemeente Heusden

- Heleen Visscher (gem. Almere)
Beleidsmedewerker Archeologie, namens het CGA

- Ellen Vreenegoor
Namens de RACM

Gevraagd/o. v. b.:

- Gerard Koster
Beleidsmedewerker, VNG

-Frans van den Berg (namens private ontwikkelaars)
GasUnie

Bijlage Projectplan Fase 1

Uitwerken en toetsen van eisen aan archeologisch onderzoek. Fase 1

SIKB-Projectcode: PRJ83

1. Doel van het project

In Nederland is het aantal archeologische onderzoeken de afgelopen jaren sterk gestegen. Dit wordt mede veroorzaakt door de invoering van het Verdrag van Malta. Momenteel wordt door het veld gewerkt aan de uitbreiding en verdere professionalisering van het archeologisch kwaliteitsstelsel. De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) vormt binnen dit stelsel een belangrijke pijler. In de Kwaliteitsnorm is door middel van processtappen vastgelegd wat de minimale kwaliteitseisen zijn aan de uitvoering van archeologisch (veld)onderzoek en is beschreven wat de eisen zijn aan de actoren die bepaalde processtappen uitvoeren.

In de huidige praktijk is het Programma van Eisen (PvE) het document waarin de inhoudelijke (wetenschappelijke), en soms methodologische vragen aan onderzoek zijn opgenomen. Echter, voor het stellen van de juiste eisen aan het archeologisch onderzoek door middel van het PvE bestaan op dit moment eigenlijk geen objectieve criteria. Ook geldt voor sommige overheden dat ze hun rol als toetsers nog onvoldoende (kunnen) uitvoeren. De vraag naar een bevoegde overheid die eisen stelt en als toetsers optreedt, is echter bij zowel opdrachtgevers als uitvoerders van archeologisch onderzoek erg groot.

Door middel van het uitvoeren van een studie is het de bedoeling dat in eerste instantie onderzocht wordt of en hoe eisen aan archeologisch onderzoek meer objectieverbaar gemaakt kunnen worden, zodat ook de bevoegde overheid i.c. de gemeente een middel heeft om als toetsers en steller van eisen te opereren. We denken hierbij aan een instrument met een beslisstructuur (bijvoorbeeld een 'beslisboom') en toetsingskader. Het is de bedoeling dat dit instrument als hulpmiddel kan fungeren in het bijzonder bij gemeentes die zelf geen archeoloog in dienst hebben en voor opdrachtgevers.

Op basis van het studieresultaat wordt bezien of een dergelijk instrument in een behoefte voorziet. Gezien de ontwikkelingen en discussies binnen het archeologisch bestel, en de vraag of een dergelijk instrument ook wenselijk is, is het lastig om vooraf een uitgekristalliseerd eindproduct te definiëren. Dat is de reden waarom we vorm, inhoud en wens tot een dergelijk instrument eerst willen onderzoeken.

Deze studie vormt fase 1 van het onderzoek. De eigenlijke uitwerking is voorzien voor fase 2 van dit project en start naar verwachting in de loop van 2006. Dit offerteverzoek betreft alleen fase 1.

2. Projectvraag

Het uitvoeren van een studie naar "Uitwerken en toetsen van eisen aan archeologisch onderzoek". Het eindresultaat van fase 2 zou de volgende elementen moeten bevatten: een ontwerpdeel (bv in de vorm van een beslisboom) en een toetsingskader (bv checklists en of schema's).

Uit de studie van fase 1 blijkt beargumenteerd waarop de meeste nadruk zou moeten komen te liggen, waar het meeste behoefte aan is en de praktische hanteerbaarheid van het instrument. De studie bevat aanbevelingen.

Een belangrijk aspect van de studie is om ook de reikwijdte en beperkingen van het meer objectieverbaar maken van inhoud en methoden te onderzoeken. Aandachtspunt hierbij is

tevens de vraag in hoeverre een eigen beleid bij bijvoorbeeld een gemeente al dan niet vereist is. De beperkingen worden ingegeven vanuit de optiek dat met archeologisch onderzoek niet alleen het veiligstellen van het bodemarchief wordt nagestreefd, maar het onderzoek ook de wetenschap dient.

We denken bij het eindresultaat van fase 2 overigens aan een uitgebreide brochure. Andere oplossingsrichtingen zijn eveneens welkom.

a. Ontwerpvoorstel

In het voorstel voor ontwerp wordt een eerste aanzet gegeven voor de vorm en inhoud van een dergelijke 'beslisstructuur' voor opstellers en toetsers van PvE's. Uitgangspunt is dat het archeologisch onderzoek beslaat, waar conform de KNA een PvE voor wordt gevraagd. Het instrument zal daarom meerdere strategieën moeten bevatten voor diverse onderzoekssituaties en onderzoeksfases. Het zou gebruikt moeten kunnen worden als een besluitvormingsprocedure voor het stellen en eventueel uitwerken van eisen (inhoud/methode) aan archeologisch onderzoek.

Dit deel van het instrument is in eerste instantie bedoeld voor opstellers van PvE's evenals de toetsers daarvan.

* Een indicatie hoe besluitvorming door middel van een 'beslisboom' werkt, wordt gegeven door de NEN 5740 die gebruikt wordt voor bodemonderzoek.

b. Toetsingskader

De opzet voor een toetsingkader is zodanig dat ook bevoegde overheden zonder archeoloog in staat zouden moeten zijn om te komen tot een weloverwogen toetsing. Uitgangspunt bij dit toetsingskader is dat het gebruikt kan worden als een vorm van checklist voor het beoordelen van PvE's.

Gedacht wordt dat dit deel van het instrument in eerste instantie gebruikt kan worden door de beoordelaars (overheid) van PvE's. Op basis van dit instrument zouden zij in staat moeten zijn om te komen tot een weloverwogen toetsing.

3. Organisatie en begeleiding

Voor dit project wordt een begeleidingscommissie samengesteld waarin belanghebbende partijen gevraagd wordt deel te nemen. We streven ernaar om hierin minimaal partijen namens de bevoegde overheid, opdrachtgevende partijen als ook voldoende archeologische expertise in vertegenwoordigd te laten zijn. Deze commissie beoordeelt het eerste concept van de studie, voordat het definitieve concept wordt voorgelegd aan het CCvD Archeologie. Tevens kan deze commissie als klankbord fungeren. Uitgangspunt is twee of drie bijeenkomsten van de begeleidingscommissie. De opdrachtnemer is bij het overleg aanwezig.

Samenstelling begeleidingscommissie:

- Marjolein Sanderman
Beleidsmedewerker cultuurhistorie, gemeente Rheden
- Marino Kúper
Jurist, gemeente Heusden
- JJ de Haan
Beleidsmedewerker, VNG
- Heleen Visscher (gem. Almere)
Beleidsmedewerker Archeologie, namens het CGA (nog te formaliseren)
- Ellen Vreenegeoor
Namens de ROB

SIKB
PRJ83 Projectplan Uitwerken en toetsen van eisen aan archeologisch onderzoek. Fase 2
26 februari 2007, versie 03
Kenmerk SIKB@@@

Uitvoeringsteam:

RAAP Advies: Marten Verbruggen
CSO: Jeroen Spronk

Opdrachtgever:

SIKB is opdrachtgever voor dit project.
Het concept-eindresultaat wordt ter goedkeuring voorgelegd aan het CCvD Archeologie.

Contactpersonen SIKB

- Esther Wieringa, Programmasecretaris Archeologie
- Walter de Koning, Programmadirecteur